

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุควก้า

The Administration of Thai Sangha Affairs in the VUCA Era

พระครูปลัดพณานันท์ ฐิตเมโธ¹

Phrakhrupalad Phananan Thitamadho

พระครูโสภณธรรมวิศิษฐ์²

Phrakhrusophondhammawisit

พระมหาพัฒน์วิสิฐ ฐิตญาโณ³

Phramaha Patthanawisit Thitayano

พระก้องเกียรติ สุวตฺตณปณโณ⁴

Phra Kongkiat Suwatdhanapaño

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในบริบทยุควก้า ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ โดยเน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการช่วยเหลือสังคมอย่างรอบด้าน พร้อมกับการนำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การเผยแผ่ศาสนาต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย เช่น การใช้สื่อดิจิทัล ในขณะเดียวกัน การศึกษาสำหรับพระสงฆ์และประชาชนควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการในยุคปัจจุบัน รวมถึงการจัดสร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและการวางแผนที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงและความยั่งยืนในทุกระดับของการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : คณะสงฆ์ไทย, วูก้า

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

² นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

³ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

⁴ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This academic article aims to examine the significance of managing the Thai Sangha's affairs within the context of the VUCA era, characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity. It emphasizes the necessity of adapting to societal changes in economic, political, and cultural dimensions.

Effective management of the Sangha's affairs requires a focus on developing governance systems, education, religious dissemination, and comprehensive social support. Additionally, the integration of technology and data is essential to enhance transparency and efficiency in management. Religious dissemination must modernize, such as through the use of digital media. Concurrently, education for monks and the public should prioritize skill development aligned with contemporary needs and establish sustainable support systems.

Future Sangha management demands flexible strategies and planning capable of responding to changes, ensuring stability and sustainability at all levels of administration.

Keywords: Thai Sangha, VUCA

บทนำ

การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเหตุการณ์อันยิ่งใหญ่ ซึ่งเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชาวอินเดียในยุคนั้นอย่างใหญ่หลวง จากที่กล่าวไว้ในบทที่ ๒ ว่า สังคมอินเดียก่อนยุคพุทธกาลและในยุคพุทธกาลตกอยู่ในอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมและสืบทอดกันมาหลายพันปี โดยเฉพาะการแบ่งคนออกเป็น ๔ วรรณะนั้น เป็นวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นมาก พราหมณ์ทั้งหลายเชื่อว่าวรรณะพราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะที่ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม และทุก ๆ คนจะต้องเคารพพราหมณ์

ดังที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ พราหมณ์ทั้งหลายได้ดำบริภาษว่าเสฏฐะและภารทวะ ผู้ออกจากตระกูลพราหมณ์ไปบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาว่า

“พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลวทราม พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะขาว วรรณะอื่นดำ พวกพราหมณ์ทั้งหลายเท่านั้นบริสุทธิ คนที่ไม่ใช่พราหมณ์หาบริสุทธิไม่ พวกพราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตรเกิดจากอูระ เกิดจากปากของพระพรหม พวกท่านมาละเสียจากวรรณะที่ประเสริฐที่สุด เข้าไปอยู่ในวรรณะที่เลวทรามคือพวกสมณะ พวกคฤหบดี เป็นพวกดำ เกิดจากเท้าของพระพรหม การที่พวกท่านมาละเสียจากวรรณะประเสริฐสุดเช่นนี้ ไม่เป็นการดี ไม่เป็นการสมควรเลย” (ที.ปา. 15/51/146)

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้น เมื่อพระพุทธเจ้าประกาศคำสอนใหม่ พระองค์ได้ปฏิวัติแนวคิดเรื่องวรรณะโดยให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเกิดมาในวรรณะใด การกระทำดีหรือชั่วจะส่งผลเช่นเดียวกัน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ต่อทุกคน ไม่ต้องยึดถือชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่งแยก พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการนี้ไปสู่การปฏิบัติในสถาบันสงฆ์ โดยทรงจัดตั้งคณะสงฆ์ที่เปิดรับบุคคลจากทุกวรรณะ ทุกคนในคณะสงฆ์มีสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีเพียงข้อกำหนดเรื่องการเคารพตามลำดับอายุและสมาชิกภาพ นอกจากนี้ วัดยังกลายเป็นสถาบันการศึกษาที่ฝึกหัดพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยการฝึกฝนด้านศีล (อริศีล) การพัฒนาจิต (อริจิต) และการฝึกฝนปัญญา (อริปัญญา) เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปสู่การมีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม กล่าวคือ พระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของคนไทยในทุกยุคทุกสมัย พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ความรู้และแนวทางการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง รวมถึงงานทั้ง ๖ ด้านที่คณะสงฆ์ควรตระหนักและให้ความใส่ใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างจริงจัง ได้แก่ การปกครอง ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ (พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), 2530 : 633) ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุมรรคตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้บรรลุมรรคตามได้ จึงไม่ใช่ นักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้ พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระพุทธศาสนา (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 6)

ในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค (วิ.จุ. 7/460/290) ได้กล่าวถึงขบวนการบวชในพระพุทธศาสนาว่า เป็นระบบที่ไม่แบ่งแยกชั้นวรรณะ เปิดโอกาสให้ทุกคนจากทุกสาขาอาชีพสามารถเข้ามาบวชได้ เปรียบเสมือนดอกไม้หลากสีที่สามารถจัดรวมกันแจกันเดียวกันได้ฉันใด ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ฉันนั้น ดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ว่า “เปรียบเทียบเหมือนแม่น้ำใหญ่อันได้แก่ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรภู และมही เมื่อไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนั้นว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกัน เมื่อออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนั้นว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”

การจัดองค์กรของพระพุทธเจ้านั้นเริ่มต้นด้วยการมอบอำนาจให้พระสงฆ์ปกครองกันเอง โดยยึดถือธรรมวินัยเป็นหลัก พระพุทธองค์ทรงทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ บวชให้กุลบุตรด้วยพระองค์เอง และดูแลเอาใจใส่ในการจัดระเบียบองค์กร เมื่อจำนวนพระสงฆ์เพิ่มขึ้น พระพุทธองค์จึงมอบหมายภาระงานให้พระอุปัชฌาย์รับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ โดยพิจารณาคุณสมบัติของพระแต่ละรูปเป็นสำคัญ (พระศรีสังญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร), 2561 : 23) พระพุทธองค์ทรงได้วางหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประทานพระโอวาทไว้ให้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทรงให้ยึดตามหลักพระธรรมและพระวินัย เพื่อให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้พระสงฆ์ผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักสำคัญในการทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมแก่ประชาชน เป็นผู้นำทางจิตใจและวิญญูณด้วยความเสียสละ เมตตากรุณา ปราศจากอคติให้ความจริงใจกับชุมชนและสังคม การที่พระสังฆาธิการ

เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านต่าง ๆ ถือว่าเป็นการทํานุบำรุงศาสนาให้มีความงอกงามเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก (พระเกษมศักดิ์ วรสกโข, 2554 : 1)

จากความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน เพื่อรองรับความเป็นพลวัตและตอบสนองต่อความท้าทายของยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงจัดทำบทความวิชาการเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสู่อนาคตอย่างเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

พระพุทธเจ้าตั้งสถาบันสงฆ์ขึ้นมา เพื่อเป็นชุมชนตัวอย่างแห่งความประพฤติ ให้เป็นชีวิตตัวอย่าง เป็นทางลัดที่จะบรรลุนิพพาน หรือไปถึงเป้าหมายของชีวิตที่เป็นพรหมจรรย์ ดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐตามหลักอริยมรรค ไม่มีข้อบังคับอะไรมาก มีหลักเกณฑ์คร่าว ๆ ว่า ให้ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ นั่นคือตอนแรก เพราะว่าผู้ที่มาบวชนั้น เป็นผู้ที่มีพร้อมแล้ว เบื่อโลกแล้วเป็นส่วนมาก ก็ไม่จำเป็นต้องบอกว่า อย่าทำอย่างนั้น อย่าทำอย่างนี้ พอตอนหลังนี้ก็มีผู้ที่ยังไม่มีความพร้อมเข้ามาบ้าง ก็ต้องวางกฎระเบียบด้วยการฟังเสียงประชาชน (ศุภญาณมุนี วิทวัสธนา, 2542 : 224-225) พัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์จากการปกครองโดยพระธรรมวินัยสู่การปกครองที่ผสมผสานระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมาย ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนในกรณีของการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ตั้งแต่การมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกเกิดขึ้นคือ พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 หรือใน พ.ศ. 2445 มาจนถึง พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นฉบับที่ 2 ใน พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตาม การมีพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถูกตั้งข้อสังเกตจากนักวิชาการว่า คณะสงฆ์ได้กลายเป็นคณะสงฆ์แห่งรัฐมากกว่าจะเป็นคณะสงฆ์แห่งพระธรรมวินัย กล่าวคือ สมาชิกซึ่งได้แก่พระสงฆ์และสามเณรได้รับการดูแลจากพระสงฆ์ที่รู้จักกันในนามพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์นักปกครอง ทั้งนี้ คณะสงฆ์เองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ ส่งผลให้พระสงฆ์เดินตามกลไกรัฐมากกว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย (พระณรงค์ สังขวิจิตร, 2560 : 27-40)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบันมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ดูแลและมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ พร้อมทั้งมีการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับเพื่อจัดระเบียบคณะสงฆ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ตั้งแต่การปกครองจนถึงการรักษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2539 : 55-56) ได้ให้ข้อมูลตามทัศนะของพระพุทธศาสนา การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีจุดหมายในตัวเอง แต่เป็นเพียงปัจจัยหรือสภาพที่เอื้ออำนวย เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาโดยรวม หากไม่มีการปกครองด้วยการศึกษา ก็จำเป็นต้องปกครองด้วยอำนาจ ซึ่งเมื่อปกครองด้วยอำนาจ จะ

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ก่อให้เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอนเอียงไปในทางความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงนำมาซึ่งปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจ และนำไปสู่การเพิ่มการใช้อำนาจและการใช้อำนาจมากขึ้นตามลำดับ การเน้นการลงโทษจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งไม่ใช่การปกครองที่มุ่งสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองที่พยายามกำจัดคนเลว

โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดและมีเจ้าคณะใหญ่ซึ่งมี 5 เจ้าคณะเป็นผู้ควบคุมดูแลเขตปกครองสงฆ์แต่ละคณะ ส่วนในภูมิภาคนั้นแบ่งเขตปกครองออกเป็น 18 ภาค มีเจ้าคณะภาคแต่ละภาคเป็นผู้รับผิดชอบและมีส่วนที่รับผิดชอบอยู่ภายใต้ อีก 3 ชั้น คือ จังหวัด อำเภอ และตำบล ถึงแม้องค์กรการปกครองคณะสงฆ์จะมีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน แต่เนื่องจากคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่ใหญ่และมีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก แต่สภาพปัญหาทางอำนาจการบริหารยังคงมีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่กรรมการมหาเถรสมาคมเพียงไม่กี่รูป ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานที่มีพื้นที่ทำงานจะขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์จริง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในระดับจังหวัดลงมา การทำงานของคณะสงฆ์จึงมีลักษณะการทำงานเหมือนระบบราชการที่รอคำสั่งจากเบื้องบน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2542)

พระธรรมวรนายก (โอกาส นิรุติเมธี) (2546: 49) อธิบายว่าการบริหารงานคณะสงฆ์ หมายถึง การกำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยอาศัยหลักการ วิธีการ และระเบียบที่สนับสนุนการดำเนินการกิจสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. **การปกครอง** เป็นการจัดระบบความเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์ โดยเน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นสำคัญ
2. **การศาสนศึกษา** เป็นการจัดสภาพการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร โดยเน้นการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นงานหลัก และการศึกษาอบรมเป็นงานรอง
3. **การเผยแผ่** เป็นกระบวนการประกาศพระพุทธศาสนา โดยเน้นการออกไปอบรมสั่งสอน หรือเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามารับการอบรม
4. **การสาธารณูปการ** เป็นกระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ โดยเน้นการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก และถือว่าการอื่นเป็นงานรอง
5. **การศึกษาสงเคราะห์** เป็นกระบวนการสงเคราะห์ประชาชนในทุกช่วงวัย ให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในลักษณะ “การศึกษาแห่งชีวิต” โดยเน้นกลุ่มเยาวชนเป็นเป้าหมายหลัก และกลุ่มอื่น ๆ เป็นเป้าหมายรอง
6. **การสาธารณสงเคราะห์** เป็นกระบวนการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ภัยจากวินาศภัย อุบัติภัย และสาธารณภัย

การบริหารงานคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพต้องรับผิดชอบในการสนองงานคณะสงฆ์ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยมีการอุปถัมภ์คุ้มครองและพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา ดูแล รักษาศาสนสมบัติ และพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาโลก นอกจากนี้ยังมีการ สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง พุทธศาสนิกชนมีความเข้มแข็งและความสุขตามหลักพุทธธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมศีลธรรมและค่านิยม โดย การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาและส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติให้เกิด ประโยชน์จริง (พระสุริโย รุ่งเรือง และจิตวิมุติ หมั่นมี, 2561 : 101-115) ในปัจจุบัน การปกครองทั้งฝ่าย บ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์ได้ปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการ รับผิดชอบร่วมกัน แม้แต่การพิจารณาเลื่อนหรือแต่งตั้งสมณศักดิ์ ก็เป็นหน้าที่ที่คณะสงฆ์จะร่วมกันพิจารณา และให้ความเห็นชอบตามลำดับชั้น เมื่อผ่านการพิจารณาของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละระดับแล้ว จึงนำเสนอต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา หากมหาเถรสมาคมให้ความเห็นชอบ สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติจะเสนอเรื่องขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อพระราชทานสถาปนาและแต่งตั้งสมณศักดิ์ตามระเบียบของ ราชการ สมณศักดิ์ มีความสัมพันธ์กับลำดับชั้นของการปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงมักเป็น ผู้ปกครองสงฆ์ในระดับสูง เนื่องจากระเบียบการแต่งตั้งผู้บริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้กำหนดให้ระดับชั้นสมณ ศักดิ์เป็นหนึ่งในคุณสมบัติสำคัญสำหรับการดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการที่จะได้รับการเลื่อน หรือแต่งตั้งสมณศักดิ์ ต้องมีคุณสมบัติทั้งในส่วนตัวและส่วนของวัด รวมถึงผลงานด้านสาธารณูปการ เช่น การ ก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานหรือถาวรวัตถุ โดยต้องแสดงรายละเอียดผลงานและจำนวนเงินค่า ก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบ ซึ่งผลงานเหล่านี้สะท้อนถึงแรงศรัทธาของ ประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์รูปนั้น ดังนั้น พระสงฆ์ผู้มีสมณศักดิ์จึงเป็นกำลังสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ณัฐพร จินดาสวัสดิ์, 2558 : 34-35)

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยมีความสำคัญในการจัดระเบียบและพัฒนากิจการ พระพุทธศาสนา โดยมีการผสมผสานระหว่างพระธรรมวินัยและกฎหมายเพื่อให้การปกครองมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การใช้ พระราชบัญญัติ การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบัน มหา เถรสมาคมมีอำนาจในการดูแลและกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่มีความเป็นเอกภาพ การบริหารงานคณะสงฆ์มีการจัดการใน 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การ สาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ทุกภารกิจมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนา พระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญรุ่งเรือง การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นการกระจายอำนาจ ร่วมมือ และรับผิดชอบร่วมกันในทุกระดับ

สถานการณ์ของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนไป สรรพสิ่งในโลกย่อมแปรเปลี่ยนตาม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงจิตใจ การที่พระสังฆาธิการจะบริหารกิจการคณะสงฆ์ในรูปแบบเดิมอาจทำได้ แต่เสี่ยงต่อการทำให้งานพระพุทธศาสนาไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การปรับตัวของพระสังฆาธิการในการนำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาใช้นั้น จำเป็นต้องดำเนินการด้วยความเข้าใจ รู้เท่าทัน และเข้าถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (พระมหาจำนงค์ สิริวิณโณ และคณะ, 2564 : 371-383) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของประเทศไทย มีความผูกพันแน่นแฟ้นกับประชาชนและประเทศชาติ แนวคิดในทุกด้านของสังคมไทยล้วนมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น จนมีผู้กล่าวว่า การวิเคราะห์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทยไม่อาจมองข้ามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่สังคมไทยตั้งแต่เริ่มตั้งอาณาจักร และดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังเป็นตัวเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เกิดความเป็นเอกภาพ ทั้งในด้านการปกครอง ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งล้วนมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน จนถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของชาติไทย (สถาปนิกรูปแห่งชาติ, 2558 : 3)

การจัดระเบียบองค์กรคณะสงฆ์ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ครอบคลุมด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ศาสนาธรรม การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่า นอกจากนี้ ยังรวมถึงการระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การพิจารณาข้ออุทธรณ์ การแต่งตั้งหรือถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ตลอดจนการควบคุมดูแลให้ข้อวัตรปฏิบัติและจริยาของพระภิกษุสามเณรเป็นไปตามที่กำหนด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันคณะสงฆ์ไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกด้าน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการมีความก้าวหน้าอย่างมาก คณะสงฆ์จึงควรนำวิทยาการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหาร เช่น การอาศัยรูปแบบการบริหารแบบราชการของภาครัฐในบางกิจการ การนำการบริหารที่คล่องตัวแบบองค์กรเอกชนมาใช้ในบางกรณี และการบริหารกิจการบางด้านโดยยึดหลักพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2541 : 45)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) (2535) ได้กำหนดรูปแบบโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยให้พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และประกาศต่าง ๆ หากพระภิกษุสงฆ์ละเมิดข้อบัญญัติแห่งสิกขาบทในพระวินัย จะได้รับโทษตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ แต่ในกรณีที่ละเมิดข้อบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม หรือระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ก็จะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดในบทบัญญัติเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม หากมีการกระทำที่ไม่มีตัว

บทกฎหมายเอาผิด หรือบทบัญญัติเกิดขึ้นภายหลัง การกระทำนั้นจะไม่สามารถถูกลงโทษย้อนหลังได้ และไม่อาจเพิ่มโทษที่กำหนดไว้เดิมให้สูงขึ้นได้

ในปัจจุบัน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีหลากหลายรูปแบบ โดยส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมโยงและไม่สอดคล้องกัน ราวกับว่าเป็นการศึกษาในหลายระบบหรือไม่มีระบบที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความสับสนและความไม่มั่นใจทั้งในกลุ่มพระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2529) ปัญหานี้กลายเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่เป็นระเบียบ ความหย่อนประสิทธิภาพ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกิจการพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน วิกฤตการณ์ในคณะสงฆ์ไทยสะท้อนถึงปัญหาคุณภาพของพระสงฆ์ที่ลดลง ไม่เพียงแต่ขาดความรู้ในพุทธธรรม แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือความถดถอยในด้านอาจารย์หรือความประพฤติอันดีงามตามพระธรรมวินัย ส่งผลให้จำนวนพระนอกรีตเพิ่มขึ้น ชาวอีสานเกี่ยวกับพระสงฆ์ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไป ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังเกิดลัทธิและพิธีกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น ไสยศาสตร์และพุทธพาณิชย์ ซึ่งสร้างความเข้าใจผิดและทำให้ภาพรวมของพระพุทธศาสนาเสื่อมถอย คนส่วนใหญ่มองว่าพระพุทธศาสนาเต็มไปด้วยพิธีกรรมที่มั่งคั่ง และพระสงฆ์เองก็มีพฤติกรรมที่ไม่น่าเคารพนับถือ

ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ลดน้อยลงจนเกิดความเหินห่างและแตกแยก พระสงฆ์ไม่สามารถสร้างแรงดึงดูดให้ชาวพุทธสนใจหรือเอาใจใส่ ส่งผลให้พฤติกรรมของพระสงฆ์แย่ลงเรื่อย ๆ และวิกฤตในคณะสงฆ์ยิ่งทวีความรุนแรง ความเหินห่างระหว่างคณะสงฆ์กับสังคมในปัจจุบันยังสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของวัด วัดหลายแห่งร่ำรวยมหาศาล ขณะที่ชาวบ้านรอบวัดยังคงมีฐานะยากจน บางกรณีวัดถึงขั้นไล่รื้อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเพื่อนำที่ดินไปพัฒนาเชิงพาณิชย์ ซึ่งต่างจากอดีตที่พระสงฆ์และชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันมาก ชาวบ้านบริจาคที่ดินให้วัด และวัดเองก็ตอบแทนด้วยการให้เช่าที่ดินในราคาถูก ทำให้ชุมชนรอบวัดเติบโต สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่ศรัทธาในพระสงฆ์และไม่รู้สึกว่าเป็นของชุมชนอีกต่อไป วัดในสายตาของชาวบ้านจึงกลายเป็นพื้นที่ของคหบดีฐานะ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนห่างเหินและอ่อนแอลงอย่างเห็นได้ชัด (สถาปณัฐแห่งชาติ, 2558 : 6)

สรุปได้ว่า สถานการณ์คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้การบริหารงานคณะสงฆ์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย ขณะเดียวกัน การศึกษาของพระภิกษุสามเณรขาดความเชื่อมโยงและเป็นระบบ ทำให้เกิดความสับสนและขาดประสิทธิภาพ ความประพฤติของพระสงฆ์บางส่วนไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยลดความศรัทธาของประชาชน เกิดวิกฤตในคณะสงฆ์และความเหินห่างระหว่างวัดกับชุมชน การปรับปรุงระบบบริหารและฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน เพื่อธำรงความเป็นเอกภาพ

สังคมในยุคก้าว

วารสารพุทธาเซียนศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ (2565) ได้อธิบายว่าแนวคิด VUCA มีต้นกำเนิดจากกองทัพสหรัฐฯ ในช่วงสงครามอัฟกานิสถานและอิรัก เพื่อนิยามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง และต่อเนื่อง ต่อมาแนวคิดนี้ได้รับการนำมาใช้ในโลกรธุรกิจ เพื่ออธิบายสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง เช่น การพัฒนาของเทคโนโลยี การแข่งขันที่รุนแรง รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและเศรษฐกิจที่ผันผวน ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรทั่วโลก แนวคิดนี้เรียกรวมกันว่า VUCA World

ในบริบทของโลกรธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับแนวคิด Disruptive Innovation ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่พลิกโฉมรูปแบบธุรกิจดั้งเดิม โดยมีคำเตือนที่มักกล่าวถึงว่า “รีบเปลี่ยนแปลงเสียก่อน มิฉะนั้นคุณก็อาจจะถูกบังคับให้เปลี่ยนแปลง”

ความหมายของ VUCA คำว่า VUCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่สะท้อนถึงความท้าทายของยุคนี้ ได้แก่

Volatility (ความผันผวน) สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและคาดเดาได้ยาก โดยมักเกิดจากปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหรือภัยธรรมชาติ

Uncertainty (ความไม่แน่นอน) ความไม่ชัดเจนที่ทำให้ยากต่อการวางแผน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ การเมือง หรือการเกิดธุรกิจใหม่ที่ทดแทนธุรกิจดั้งเดิม

Complexity (ความซับซ้อน) สถานการณ์ที่มีปัจจัยหลายด้านเกี่ยวพันกัน ตัวแปรแต่ละตัวส่งผลกระทบถึงกัน หากจัดการไม่เหมาะสม อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบโดยรวม

Ambiguity (ความคลุมเครือ) สถานการณ์ที่ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงไม่ชัดเจน และขึ้นอยู่กับความคิดเห็น

บทบาทของ VUCA ในโลกรธุรกิจ ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา แนวคิด VUCA ได้รับความนิยมน้อยแพร่หลายในโลกรธุรกิจ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีผลต่อวัฒนธรรม ชีวิตประจำวัน และการดำเนินงานขององค์กร เพื่อรับมือกับความท้าทายในยุค VUCA องค์กรยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนา กลยุทธ์การปรับตัว ที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า แนวคิด VUCA มีความสำคัญต่อการบริหารองค์กรในยุคที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและคาดเดาไม่ได้ องค์กรที่สามารถปรับตัวให้ทันกับความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ จะมีความได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนากลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความยั่งยืน และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศอก้า

จากการศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคศอก้าได้ดังนี้

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคที่ตองเผชิญกับสถานการณ์ VUCA ซึ่งมีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ตองอาศัยการปรับตัวและการเตรียมพร้อม เพื่อให้สามารถก้าวข้ามความท้าทายและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประเด็นสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในสถานการณ์ VUCA

1. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดกล้าแสดงออก และนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

2. การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างทีมงานที่สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเหลือปัญหา ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และเพิ่มความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน

3. การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยี การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน จะช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิภาพในการรับมือกับความท้าทาย

แนวทางรับมือกับองค์ประกอบของ VUCA

ความผันผวน (Volatility) พัฒนาทักษะการปรับตัวที่รวดเร็ว เตรียมแผนงานที่ยืดหยุ่น และออกแบบกลยุทธ์ที่รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ความไม่แน่นอน (Uncertainty) สร้างความเข้าใจในความไม่แน่นอนผ่านการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และคาดการณ์แนวโน้มเพื่อสนับสนุนการวางแผนและการเตรียมการรับมือ

ความซับซ้อน (Complexity) ใช้แนวทางเชิงระบบเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ พร้อมส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร

ความคลุมเครือ (Ambiguity) ยอมรับความไม่ชัดเจนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทดลองแนวทางใหม่ ๆ พร้อมเรียนรู้จากความล้มเหลว และสร้างวัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง

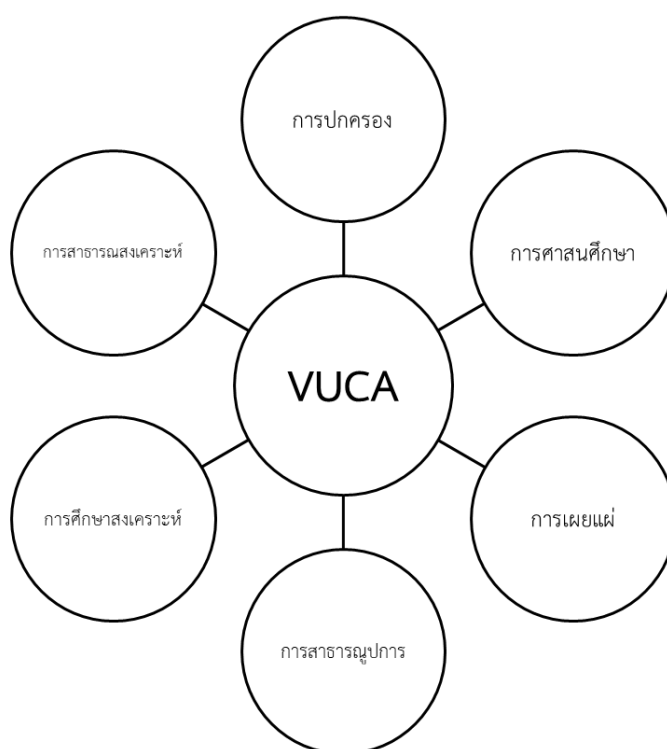
การจัดการกับสถานการณ์ VUCA ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวทั้งในระดับบุคคลและองค์กร สร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง และใช้ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคที่ตองเผชิญกับสถานการณ์ VUCA ต้องมีการปรับตัวและเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ตลอดเวลาเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเป็นเอกภาพในองค์กร การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจใน

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารที่ประสบความสำเร็จ การรับมือกับความผันผวนต้องพัฒนาทักษะการปรับตัวเร็วและออกแบบกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่น ขณะที่การรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือจำเป็นต้องใช้แนวทางเชิงระบบและสร้างวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง การจัดการสถานการณ์ VUCA จำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวทั้งในระดับบุคคลและองค์กรเพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการศึกษา

แผนภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคคว่ำ

(ที่มา : ผู้เขียน)

จากแผนภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการปรับกระบวนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ตอบสนองต่อสถานการณ์ในยุค VUCA ซึ่งประกอบด้วยความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดในแต่ละด้านดังนี้

1. การปกครอง การบริหารจัดการคณะสงฆ์ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ดีต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยสร้างระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสร้างความโปร่งใส ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อวิเคราะห์และสนับสนุนการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาผู้นำที่มีความสามารถในการรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือ

2. การศาสนศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในยุค VUCA เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีในการศึกษา พร้อมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้พระสงฆ์และประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่มีความซับซ้อนได้

3. การเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องพัฒนารูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้คนหลากหลายกลุ่ม โดยใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการถ่ายทอดธรรมะให้เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ รวมถึงการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณที่ซับซ้อนของสังคม

4. การสาธารณูปการ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสถานที่ปฏิบัติธรรมในวัดให้สามารถรองรับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยเน้นการจัดการที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ

5. การศึกษาสงเคราะห์ การสนับสนุนการศึกษาให้กับเยาวชนและผู้ด้อยโอกาส โดยการสร้างระบบการศึกษาแบบองค์รวมที่เน้นพัฒนาคุณธรรมและความสามารถที่ตอบโจทย์สังคมยุค VUCA รวมถึงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์

6. การสาธารณสงเคราะห์ การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในสังคมต้องมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือภัยพิบัติ โดยการวางแผนที่ยืดหยุ่น การระดมทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการประสานงานกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือครอบคลุมและทันต่อเหตุการณ์

เมื่อพิจารณาในทุกด้าน คณะสงฆ์ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ พัฒนาทักษะ และส่งเสริมความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงและความยั่งยืน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน

บทสรุป

ความสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในยุคนี้ ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ โดยเน้นการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การบริหารงานคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการช่วยเหลือสังคมอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีและข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพของการจัดการ การเผยแผ่ศาสนาต้องปรับรูปแบบให้ทันสมัย เช่น การใช้สื่อดิจิทัล ในขณะที่การศึกษาพระสงฆ์และประชาชนต้องพัฒนาทักษะที่ตอบโจทย์ยุคใหม่ รวมถึงการสร้างระบบสนับสนุนที่ยั่งยืน การวางแผนและกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในทุกระดับของการบริหารคณะสงฆ์ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

วารสารพุทธอาชีวศึกษา ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

- เกียรติพงษ์ อุดมชนะธีระ. (2565). *โลกยุคคว่ำ (VUCA World) โลกยุคที่มีความผันผวน*. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567. จาก <https://www.iok2u.com/article/innovation/vuca-world>
- ณัฐภาพร จินดาสวัสดิ์. (2558). *การปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาเถรสมาคม (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระณรงค์ สังขวิจิตร. (2560). *การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน : ปัญหาและแนวทางแก้ไข วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 27-40.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). (2530). *ธรรมบทวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวัน.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). (2546). *ธรรมปริทัศน์ “46”*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2539). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาจำนงค์ สิริวิณโณ และคณะ. (2564). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21 วารสารพัฒนาการเรียนรู้*, 6(6), 371-383.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2529). *การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระศรีสังฆาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร). (2561). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2542). *วิกฤตพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *วาระปฏิรูปพิเศษ 5 : การปฏิรูปแนวทางและมาตรการปกป้อง พิทักษ์กิจการพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.